

התמודדות ילדים להורים גרושים במערכת החינוך הערבית במשפחות מעורבות של אזרחים ערבים - ישראלים ופלסטינים תושבי השטחים

וסאם מג'אדלה

מבוא

נישואי התעודה אינם מטרה בפני עצמה, אלא כלי להשגת מטרה אחרת כגון אזרחות ומעמד, והסיבה העיקרית מאחורי נישואים מסוג זה נעוצה במצב הכלכלי הגרוע בשטחים הפלסטיניים (עבד רבו, 2012). במקרים רבים, נישואים מסוג זה לא מחזיקים מעמד זמן רב, ולאחר השגת תעודת הזהות הישראלית או עקב כישלון להשיגה, אחדים נושאים את נשותיהם, ומזניחים אותן ואת ילדיהן. כתוצאה מכך, נשים אלה נפרדות מהבעלים שלהן וחוזרות עם הילדים למקומות מגוריהם הקודמים או למקומות אחרים בשטחי ישראל. תופעה זו אמנם הולכת ומתרחבת, וההשלכות שלה כבר מורגשות בבתי הספר הערביים ולשכות הרווחה במוצאות מקומיות ערביות, אך עדיין לא קיימים מחקרים המתייחסים להתמודדות של ילדים של הורים גרושים מרקע זה במערכת החינוך, וכן אין מחקרים בדבר התמודדות מערכת החינוך וגורמים רלוונטיים שונים בחברה הערבית עם תופעה זו.

תופעת הגירושין הולכת ומתרחבת בכל מדינות המערב וכך גם בישראל. לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (דו"ח 2011) מספר הזוגות שהתגרשו בישראל בשנת 2009 היה 13,233 זוגות (לעומת 10,683 ב-1999), מתוכם 10,928 יהודים ו-1,393 ערבים. אף שאחוז הגירושין בחברה הערבית עדיין נמוך מאשר בחברה היהודית, בחברה הערבית מדובר בעלייה תלולה במהלך העשורים האחרונים. העלייה במספר הגירושין יכולה להיות אחת התוצאות של השינויים הניכרים שהחברה הערבית בישראל עוברת בתחומי החברה, הכלכלה, החינוך, מעמד האישה, מבנה המשפחה, שינויים חברתיים-תרבותיים ועוד. חלק ניכר מהעלייה במקרי הגירושין בחברה הערבית ניתן לייחס גם לנישואים בין נשים ערביות ישראליות עם גברים פלסטינים החיים בשטחים או ברשות הפלסטינית. התפיסה הנפוצה באוכלוסייה הערבית כלפי נישואים אלה, היא מה שמכונים "נישואי התעודה" (עבד רבו, 2012). בין השנים 1993 ל-2003, 150,000 ערבים פלסטינים שאינם ישראלים, רובם מהגדה המערבית, קיבלו תעודות זהות ישראליות באמצעות נישואים עם ערבים פלסטינים ישראלים (Ettinger, 2011).

חלק ניכר מהעלייה במקרי הגירושין בחברה הערבית ניתן לייחס גם לנישואים בין נשים ערביות ישראליות עם גברים פלסטינים החיים בשטחים או ברשות הפלסטינית

רקע תיאורטי

גירושין נתפסים כאחד מאירועי החיים הקשים ביותר שמביאים לילדי ביטוי רגשות סותרים, התנגשות של רצונות, תחושות של בלבול ואובדן, התמודדות עם לחצים ועם סטיגמה (אלדר-אבידן וברנע, 2002). מכיוון שזוגות מתגרשים רבים הם הורים לילדים, השאלות המרכזיות בספרות המחקר בנושא זה מתמקדות בהשפעת הגירושין על הסתגלות הילדים. לגירושין יש השלכות ארוכות טווח על מהלך ילדותם והתפתחותם של ילדים במישור הרגשי, החברתי, ההתנהגותי, הבריאותי והחינוכי (Amato, 2010). Kaslow (2006) מציינת שילדים להורים גרושים חווים אובדן של החלום המשפחתי ולכן עלולים להגיב באבל ובתסמינים גופניים. מחקר שנערך לאחרונה על ידי Afifi ועמיתיה (2009) מצא קשר בין גירושין ובעיות בתחום בריאות הנפש כמו Dysthymia (מלנכוליה) ו-PTSD אצל ילדים בטווח הארוך. מחקר נוסף שעסק בהבדלים

ד"ר וסאם מג'אדלה הוא מרצה לפסיכולוגיה באקדמיית אלקאסמי - מכללה אקדמית לחינוך וחקר בכיר במרכז "דיראסאת" - המרכז הערבי למשפט ומדיניות. w_magadley@qsm.ac.il

הוא קטן (Lansford, 2009). לכן חוקרים רבים טוענים כי ההשפעה של גירושין על ילדים מותנית בגורמים אחרים כמו מין (למשל: Sun & Li, 1995; Morrison & Cherlin, 1995), גזע ומוצא אתני (למשל: Sun & Li, 2007), ומספר המעברים המשפחתיים לאחר הגירושין (למשל: Sun & Li, 2008). בנוסף, ישנם מחקרים שלא מצאו קשר בין גירושין לבין בעיות התנהגות (למשל: Aughinbaugh, Pierret & Rothstein, 2005), והישגים אקדמיים נמוכים (למשל: Björklund & Sundström, 2006) בקרב ילדים להורים גרושים.

בין ילדים ביולוגיים לילדים מאומצים ביחס להשפעת הגירושין של ההורים מצא קשר בין גירושין לבין בעיות התנהגות בקרב הילדים משתי אוכלוסיות המחקר, כמו בעיות משמעת בבית הספר, מקרים רבים של השעיה מבית הספר, בעיות עם המשטרה והפניות לרופאים או מטפלים מסיבות רגשיות והתנהגותיות (Amato & Cheadle, 2008).

מהראיונות במחקר הצטיירה תמונת מצב העולה בקנה אחד עם הטענות והממצאים של מחקרים רבים שמתייחסים לגירושין כאל טראומה שלעתים קרובות הילד הוא הנפגע העיקרי ממנה [...] אפשר לטעון כי לפרידה מסוג זה תהיינה השלכות שליליות מעל ומעבר להשלכות של גירושין כאשר שני ההורים הם תושבי ישראל

שיטה

המחקר הנוכחי הוא מחקר איכותני העוסק בהתמודדות של ילדים להורים גרושים אשר בהם האב הוא ערבי פלסטיני תושב השטחים והאם היא ערבייה ישראלית. המחקר שופך אור גם על התמודדותם של עובדים במערכת החינוך וגורמים רלוונטיים אחרים עם תופעה זו שהולכת ומתרחבת בחברה הערבית בישראל. המידע נאסף באמצעות ראיונות עומק אישיים עם שלושה אנשי מפתח שעובדים באופן ישיר עם ילדים אלה והוריהם. שלושת המראיינים עובדים במוסדות ממלכתיים (חינוך ורווחה) באזור המשולש והם כוללים: (1) יועצת חינוכית ומחנכת, (2) פסיכולוגית חינוכית, (3) ועובדת סוציאלית. בנוסף בוצע ראיון קבוצתי עם קבוצת מיקוד של 20 מורים מבתי ספר שונים מצרים וכפרים באזור המשולש. השמות ומקומות עבודתם של המשתתפים הוסרו מהמחקר מסיבות ברורות. הראיונות היו פתוחים, מובנים למחצה, ונמשכו 40-60 דקות. נתונים שנאספו במהלך הראיונות נותחו לפי שיטת "ניתוח נושאים" (שקדי, 2003) ועל פיה יוצגו הנושאים המרכזיים שעולים מדברי המראיינים.

תוצאות ודין

המחקר הנוכחי מתמקד בהתמודדותם של ילדים להורים גרושים במערכת החינוך הערבית בישראל אשר אחד ההורים הוא פלסטיני הגר בשטחים והשני פלסטיני אזרחי ישראל. מהראיונות במחקר הצטיירה תמונת מצב העולה בקנה אחד עם הטענות והממצאים של מחקרים רבים שמתייחסים לגירושין כאל טראומה שלעתים

גירושין יכולים להשפיע באופן שלילי גם על הישגים אקדמיים בבית הספר. מחקרים דיווחו שליליים להורים גרושים הישגים לימודיים נמוכים יותר בהשוואה לילדים אחרים (Sun & Li, 2009; Potter, 2010; Tillman, 2007). מצא עוד כי גירושין לא משפיעים רק על הישגים האקדמיים אלא גם על הרווחה הנפשית של הילדים. בטווח הארוך, גירושין עלולים להשפיע על ילדים גם מבחינה חברתית. ממצאי מחקר שנערך בנורווגיה מראים כי ילדים להורים גרושים נוטים לדחות את הנישואין או לא להתחתן בכלל. עם זאת, בקרב אלה שהתחתנו, היו יותר גירושין מאשר בקרב ילדים להורים שעדיין היו נשואים (Storksen, et al. 2007).

Hetherington & Kelly (2002) מצביעים על כך כי 25% מהילדים שהוריהם התגרשו מדווחים על בעיות חברתיות, רגשיות או פסיכולוגיות רציניות ארוכות טווח בבגרות בהשוואה ל-10% מהילדים שהוריהם נשארו יחד. עדיין, ממצאים אלה גם מדגישים את העובדה שהאחוז הגדול (75% במקרה של המחקר האמור לעיל) של הילדים החווים גירושין לא סובלים מלקיויים רציניים ארוכי טווח במהלך התבגרותם. גם מחקרים שמוצאים השפעות ארוכות טווח של גירושין בדרך כלל מדווחים כי גודל האפקט

קרבות הילד הוא הנפגע העיקרי ממנה. בהקשר של החברה הערבית בישראל, הראיונות מראים שסוגיית הגירושין או הפרידה מהסוג הנ"ל היא מורכבת במיוחד. אפשר לטעון כי לפרידה מסוג זה תהיינה השלכות שליליות מעל ומעבר להשלכות של גירושין כאשר שני ההורים הם תושבי ישראל.

לא אחת סובלים הילדים מקשיים בהסתגלות האקדמית ומהישגים אקדמיים נמוכים, ולכן רבים מהם מופנים לחינוך המיוחד ולתוכניות לטיפול רגשי. הילדים חווים דחייה חברתית בבית הספר מהיותם שונים מהאחרים ובגלל הסטיגמות הקשורות למשפחות עם הרכב זה (אבא מהשטחים)

לפי הראיונות, ילדים אלה מוכרחים להתמודד עם סיטואציה שנקלעו אליה בעל כורחם. עליהם להתמודד עם שרשרת של אירועים וטראומות שאולי מתחילים עוד לפני שההורים מתגרשים או נפרדים. רובם נולדו בשטחים וחיו את השנים הראשונות שלהם בתנאים סוציו-אקונומיים נמוכים ובתוך סביבה פוליטית מתוחה. בנוסף לטראומה של הגירושין או הפרידה של ההורים, עליהם להתמודד גם עם המעבר הגיאוגרפי או הפיזי מהשטחים לשטחי ישראל, ועם הפרדוקסים שמביא מעבר זה מבחינה חברתית, כלכלית ופוליטית. חשוב לציין שהילדים אינם מרוצים מהמעבר הדרמטי הזה, ולמרות המצב הכלכלי הקשה בשטחים, רבים מהם מעדיפים לשוב לשם להיות עם המשפחה והחברים שנאלצו לעזוב.

הגירושין או הפרידה של ההורים, ביחד עם המעבר הפיזי, גורם לילדים תסכול. התסכול מתבטא בכל מיני בעיות התנהגות, חלקן מופנמות (למשל: בדידות, רגשי נחיתות וביטחון עצמי נמוך) וחלקן חיצוניות (למשל: התפרצויות זעם ואלימות). לא אחת סובלים הילדים מקשיים בהסתגלות האקדמית ומהישגים אקדמיים נמוכים, ולכן רבים מהם מופנים לחינוך המיוחד ולתוכניות לטיפול רגשי. הילדים חווים דחייה חברתית בבית הספר מהיותם שונים מהאחרים ובגלל הסטיגמות הקשורות למשפחות עם הרכב זה (אבא מהשטחים). למשל, ילדים לפעמים מציקים להם וקוראים להם בשמות גנאי כמו "דפאוי" - כינוי שערביי ישראל, למרבה הצער, משתמשים בו ללעוג למישהו מהשטחים. ילדים אלה מתלוננים על סלידה והתנגדות חבריהם לכיתה (ולפעמים גם הורי חבריהם לכיתה) לשבת לידם ולשחק איתם. המרואיינים ציינו כי ילדים מקומיים דוחים ילדים מהשטחים בגלל החשד שאבותיהם הם משתפי פעולה עם מנגנוני הביטחון בישראל.

אחרי המעבר לשטחי ישראל, רבים מהאמהות וילדיהן חיים בתנאים כלכליים קשים מאוד, והם שורדים בעיקר בעזרת קצבאות ילדים מהביטוח הלאומי ומלגות קטנות מלשכות הרווחה במקומות מגוריהם. חשוב לציין כי בהשוואה לנשים גרושות מבעלים שהם אזרחי ישראל, נשים גרושות מבעלים מהשטחים לא תמיד מקבלות דמי מזונות כי קשה ליישם את חוק המזונות

על בעל שאינו אזרח מדינת ישראל. זה עוד מוסיף למצוקה הכלכלית של האמהות והילדים. כדי להתמודד עם המצב הכלכלי חלק מהאמהות יוצאות לעבוד שעות ארוכות (בדרך כלל בניקיון), ומשאירות את הילדים ללא טיפול וטיפוח הולמים. לכן הילדים מוצאים את עצמם לא רק מתמודדים עם היעדרות האב אלא גם עם הפחתה בנוכחותה של האם. בגירושין רגילים, שבהם שני ההורים הם תושבי ישראל, הילדים לא תמיד נתקלים באותן בעיות כגון בעיות כלכליות והיעדרות האב. בדרך כלל הם נהנים מרמת חיים טובה, האמהות מקבלות דמי מזונות, וחשוב מכול, הילדים רואים את אבותיהם בתדירות גבוהה לעומת הילדים שאבותיהם מהשטחים רואים אותם כמה פעמים בשנה (בחופשות ובחגים) או בכלל לא, מכל מיני סיבות, כגון גדר ההפרדה. לפיכך, כל הגורמים האלה עלולים לעורר בקרב הילדים כל מיני תופעות כמו חרדות, ליקוי למידה ובעיות משמעת.

הגידול במספר ילדים מרקע זה בבתי הספר הערביים מעמיד כמה אתגרים בפני מערכת החינוך הערבית וגורמים אחרים רלוונטיים העוסקים בנושא כמו השירות הפסיכולוגי ולשכת הרווחה. חוזר מנכ"ל לשנת תשע"א (דצמבר, 2010) של משרד החינוך מנחה את בית הספר, וכן את הפסיכולוג החינוכי, כיצד להתנהל עם משפחות תלמידים להורים פרודים או גרושים. החוזר מעביר מסר בדבר החשיבות של מעורבות זוג ההורים בתפקודו הלימודי ובהתפתחותו של התלמיד, ומדגיש כי במצבים מורכבים של פרידה וגירושין על בית הספר לשאוף ליצירת ערוצי תקשורת פתוחים עם כל אחד מההורים תוך גילוי רגישות למצב הייחודי של כל משפחה. חוזר המנכ"ל מציין עוד כי על פי חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ"ב-1962, שני ההורים הם האפוטרופוסים הטבעיים של ילדיהם הקטינים, והם מחויבים וזכאים מתוך הסכמה לדאוג לצורכיהם, הכוללים, בין השאר, את לימודיהם ואת חינוכם. גם כאשר הילד גדל אצל הורה אחד (ההורה המשמורן) אין הדבר מפחית מחובותיו ומזכויותיו

הזנחת הצרכים של ילדים אלה ואי היכולת שלנו להבין את החוויה הטראומטית שלהם עלולה לגרום להם עול כבד, ובטווח הארוך לגרום לעוד בעיות חברתיות בחברה הערבית בישראל ובחברה הישראלית בכלל. לכן, בכדי להגביר את המודעות בקרב בעלי העניין במערכת החינוך הערבית למצוקה של ילדים אלה, מוצעות ההמלצות הבאות:

כמו בכל גירושים אחרים, הילדים כמעט תמיד הם הקורבנות העיקריים. אבל בניגוד לגירושים אחרים, הילדים במקרה הזה מוצאים את עצמם קרועים בין שני עולמות מסוכסכים, מחד - הסכסוך בין שני ההורים, ומאידך - הסכסוך הישראלי-פלסטיני, שהופך את תהליכי הגירושים וההסתגלות במערכת החינוך לעוד יותר מורכבים. הזנחת הצרכים של ילדים אלה ואי היכולת שלנו להבין את החוויה הטראומטית שלהם עלולה לגרום להם עול כבד, ובטווח הארוך לגרום לעוד בעיות חברתיות בחברה הערבית בישראל ובחברה הישראלית בכלל

1. בנוסף לעבודתם עם הילדים, מומלץ שפסיכולוגים, עובדים סוציאליים ואנשי חינוך יאחדו כוחות להגביר את המודעות של בעלי העניין במערכת החינוך כולל מנהלים, מורים ותלמידים לקשיים שילדים אלה חווים, בפרט בעת תקופת המעבר מהשטחים לישראל.
2. יש לבדוק אם ישנה נטייה בקרב המחנכים למהר בהפניית ילדים מהרקע הזה לחינוך המיוחד מתוך דעות קדומות, כגון שהם בעייתיים ועלולים להשפיע לרעה על שאר הכיתה. בהקשר הזה יש להגביר את המודעות בקרב מורים למצבם ולמצוקתם של ילדים אלה ולהכשיר אותם להיות מודעים לסטריאוטיפים שלהם ואיך הם עלולים להשפיע על החלטותיהם ועל היחס שלהם כלפי ילדים מרקע זה.
3. חשוב למצוא דרכים לחבר ילדים מרקע זה עם ילדים מקומיים. מתברר כי אחת הבעיות המרכזיות שסובלים ממנה ילדים מהשטחים היא אי קבלתם על ידי הילדים המקומיים, למרות קיומן של תכונות משותפות ביניהם, כמו שפה ודת. מומלץ, למשל, לארגן פעילויות בית ספריות שישגבירו אינטראקציה בין ילדים מקומיים וילדים מהשטחים.
4. קבלת הילדים המקומיים את הילדים מהשטחים גם היא כרוכה בתפיסתם של ההורים המקומיים. הגופים המיוצגים במחקר יכולים ליזום ימי עיון והסברה להורים כדי להגביר את המודעות בעניין התפקיד החשוב שיש להם בקבלת ילדיהם את הילדים מהשטחים.

של ההורה השני (שאינו משמורן). אולם, חוק זה מחייב הורים הכפופים לחוקי ישראל, ואינו בהכרח מחייב אם אחד ההורים איננו אזרח מדינת ישראל, במקרה הזה תושב השטחים הכפוף לחוקים של הרשות הפלסטינית. מצב זה מקשה על עבודותיהם של אנשים במערכת החינוך והשירות הפסיכולוגי. הפסיכולוגית החינוכית שרואיינה לצורך המחקר ציינה: "זה עוד יותר קשה אם האב נמצא בשטחים, להביא אותו אני חושבת שזה מאוד בעייתי, ואז אנחנו מבקשים פקידת סעד שהיא תחתום למשל שאנחנו יכולים לשבת עם הילד לאבחון ולעשות תצפית, וזה אנחנו משיגים דרך האם שהולכת לפקידת הסעד ומביאה לנו את האישור".

לפי הראיונות מתברר שיש מגוון של תוכניות התערבות המיועדות לילדים במצוקה, הן מטעם משרד החינוך והן מטעם לשכות הרווחה. במקרים רבים, מרבית המשתתפים בתוכניות אלה הם ילדים ממשפחות גרושות שבהן אחד ההורים מהשטחים. תוכניות אלה עוזרות לילדים ולאמהותיהם להתמודד עם הסיטואציה הקשה שהם נמצאים בה. למרות זאת, תוכניות אלה ממוקדות בעיקרון בילדים אבל חסר בהן כל ניסיון לשנות חלק מהמציאות שבראש ובראשונה גורמת לילדים אלה חלק ניכר מהבעיות, כלומר חוסר המודעות ואי התייחסות בתי הספר לכאב ולטראומה שהילדים האלה חווים, בנוסף לסטיגמות של המורים וההורים כלפי הילדים.

חשוב לציין כי בהשוואה לנשים גרושות מבעלים שהם אזרחי ישראל, נשים גרושות מבעלים מהשטחים לא תמיד מקבלות דמי מזונות כי קשה ליישם את חוק המזונות על בעל שאינו אזרח מדינת ישראל [...] חלק מהאמהות יוצאות לעבוד שעות ארוכות (בדרך כלל בניקיון), ומשאירות את הילדים ללא טיפול וטיפול הולמים. לכן הילדים מוצאים את עצמם לא רק מתמודדים עם היעדרות האב אלא גם עם הפחתה בנוכחותה של האם

סיכום והמלצות

למיטב ידיעת כותב המאמר הנוכחי, זהו המאמר הראשון שמתמקד בקשיי ההתמודדות במערכת החינוך הערבית של ילדים להורים גרושים כאשר האב הוא פלסטיני תושב השטחים והאם היא ערבייה ישראלית. במקרה הזה, כמו בכל גירושים אחרים, הילדים כמעט תמיד הם הקורבנות העיקריים. אבל בניגוד לגירושים אחרים, הילדים במקרה הזה מוצאים את עצמם קרועים בין שני עולמות מסוכסכים, מחד - הסכסוך בין שני ההורים, ומאידך - הסכסוך הישראלי-פלסטיני, שהופך את תהליכי הגירושים וההסתגלות במערכת החינוך לעוד יותר מורכבים.

מקורות

1. אלדר-אבידן, ד' וברנע, ח' (2002). ילדים וגירושין. ירושלים: משרד החינוך והתרבות.
2. הלשכה מרכזית לסטטיסטיקה. ישראל במספרים. שנתון סטטיסטי 2011. נדלה ב-13 פברואר, 2014 מתוך: http://www.cbs.gov.il/www/publications/isr_in_n11h.pdf
3. חוזר מנכ"ל משרד החינוך תשע"א/4(א), נוהל 7-2.3, הקשר בין בית הספר ובין הורים פרודים או גרושים, דצמבר 2010.
4. עבד רבו, ל' (2012). תעודה כחולה במקום אהבה: נישואי אינטרס של גברים פלסטינים עם נשים מוסלמיות בישראל. מגדר, 1, 174-155.
5. שקדי, א' (2003). מלים המנסות לגעת, מחקר איכותני - תיאוריה ויישום, תל-אביב: הוצאת רמות, אוניברסיטת תל אביב.
6. Afifi, T., Boman, J., Fleisher, W. & Sareen, J. (2009). The relationship between child abuse, parental divorce, and lifetime mental disorders and suicidality in a nationally representative adult sample. *Child Abuse & Neglect*, 33, 139-147.
7. Amato, P. (2010). Research on Divorce: Continuing trends and new developments. *Journal of Marriage and Family*, 72, 650-666.
8. Amato, P. & Cheadle, J. (2008). Parental Divorce, Marital Conflict, and Children's Behavior Problems: A Comparison of Adopted and Biological Children. *Social Forces*, 86, 1139-1161.
9. Aughinbaugh, A., Pierret, C., & Rothstein, D. (2005). The impact of family structure transitions on youth achievement: evidence from the children of the NLSY79. *Demography*, 42, 447-468.
10. Björklund, A. & Sundström, M. (2006). Parental separation and children's educational attainment: a sibling analysis of Swedish register data. *Economica*, 73, 605-624.
11. Ettinger, Y. (April 1, 2011). "Arabs prefer life in Israel", ynet. Retrieved February 14, 2014, from <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4050815,00.html>
12. Hetherington, E. & Kelly, J. (2002). *For better or worse*. New York: Norton.
13. Kaslow, F. (2006). Postdivorce relatedness between parents, their divorced sons, and their grandchildren. In C. A. Everett & R. E. Lee (Eds.), *When marriages fail: Systematic family therapy intervention and issues* (pp. 141-156). New York: The Haworth Press.
14. Lansford, J. (2009). Parental Divorce and Children's Adjustment. *Perspectives on Psychological Science*, 4, 140-152.
15. Morrison, D. R. & Cherlin, A.J. (1995). The divorce process and young children's well-being: a prospective analysis. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 800-812.
16. Potter, D. (2010). Psychosocial Well-Being and the relationship between divorce and children's academic achievement. *Journal of Marriage and Family*, 72, 933-946.
17. Storksen, I., Roysamb, E., Gjessing, H., Moum, T. & Tambs, K. (2007). Marriages and psychological distress among adult offspring of divorce: A Norwegian study. *Scandinavian Journal of Psychology*, 48, 467-476.
18. Sun, Y. & Li, Y. (2007). Racial and ethnic differences in experiencing parents' marital disruption during late adolescence. *Journal of Marriage and Family*, 69, 742-762.
19. Sun, Y. & Li, Y. (2008). Stable postdivorce family structures during late adolescence and socioeconomic consequences in adulthood. *Journal of Marriage and Family*, 70, 129-143.
20. Sun, Y. & Li, Y. (2009). Parental divorce, sibship size, family resources, and children's academic performance. *Social Science Research*, 38, 622-634.
21. Tillman, K. H. (2007). Family structure pathways and academic disadvantage among adolescents in stepfamilies. *Sociological Inquiry*, 77, 383-424.

